

PRAWO CYWILNE— WYBRANE ZAGADNIENIA

Zadanie jest finansowane ze środków budżetu państwa w ramach dotacji celowej przekazanej Miastu Przemyśl.

NIEODPŁATNE USŁUGI
-POMOC PRAWNA
-PORADY OBYWATELSKIE
-MEDIACJA

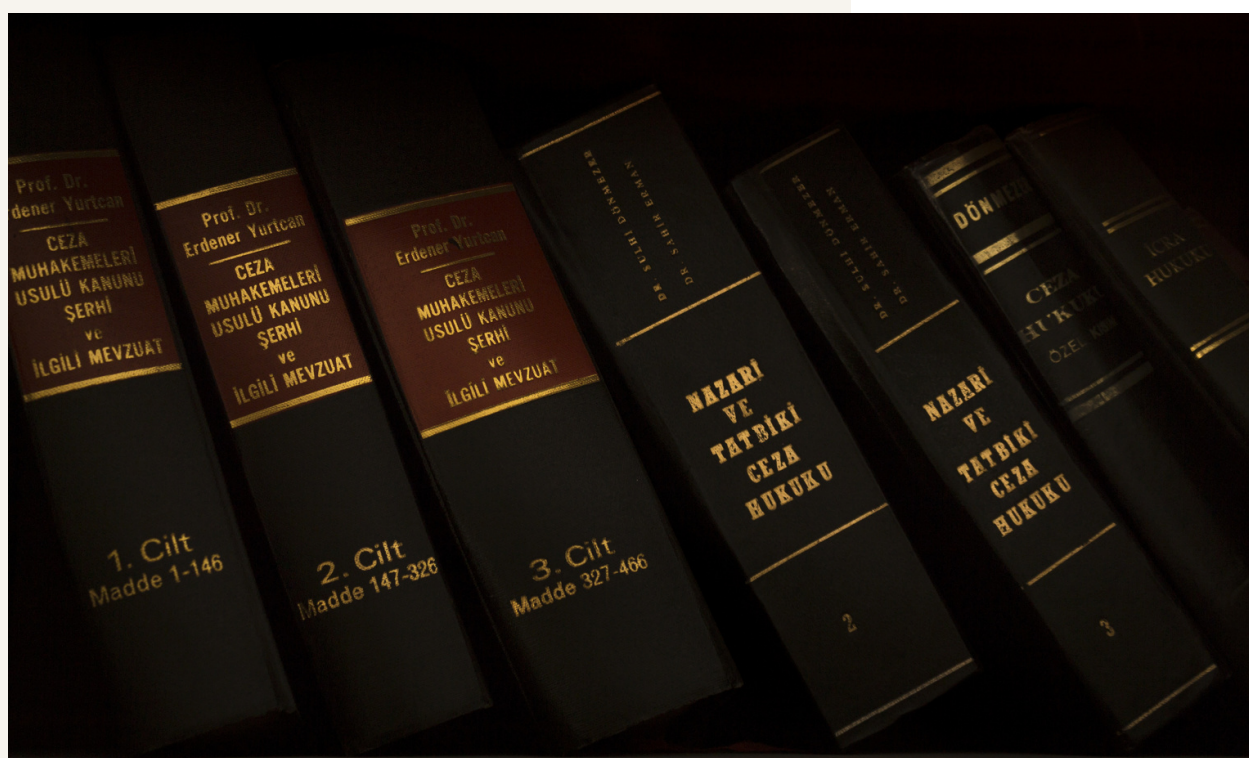

Ministerstwo
Sprawiedliwości

Niniejsze opracowanie stanowi podstawowe kompendium wiedzy z zakresu prawa cywilnego obejmujące tematykę, która jest przedmiotem zainteresowania szerokiego kręgu obywateli, ponieważ często dotyczy spraw dotyczących ich bezpośrednio oraz w dużym stopniu wpływających na ich życie. Kluczem doboru poruszanych zagadnień są zebrane doświadczenia prawników oraz doradców obywatelskich udzielających porad w punktach nieodpłatnych porad prawny oraz obywatelskich prowadzonych przez Fundację Młodzi Ludziom, czyli:

1. Darowizna i jej odwołanie – str. 3
2. Ubezpiecznowolnienie – str. 9
3. Dział spadku – str. 17
4. Zasiedzenie nieruchomości i ruchomości - str. 22
5. Jak poprawnie napisać testament – str. 29

Darowizna i jej odwołanie

Darowizna to sytuacja gdy jeden podmiot daruje coś drugiemu i jest to świadczenie które jest nieekwiwalentne, to znaczy darczyńca (ten który daruje) nie oczekuje od obdarowanego (tego który otrzymuje) niczego w zamian.

Zgodnie z art. 888 § 1 kodeksu cywilnego przez umowę darowizny darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swojego majątku.

Co można darować ?

Wszystko co otrzymujemy w ten sposób to darowizny. Niezależnie czy są to drobne przedmioty i kwoty (np. prezenty z okazji świąt czy komunii) czy darowizny znacznej wartości (nieruchomości, samochód, duża kwota pieniężna) wszystkie te czynności są darowiznami.

Forma darowizny

Kodeks cywilny (art. 890) stanowi, że oświadczenie darczyńcy powinno być złożone w formie aktu notarialnego. Jednakże umowa darowizny zawarta bez zachowania tej formy staje się ważna, jeżeli przyrzeczone świadczenie zostało spełnione.

W życiu codziennym ciężko spotkać sytuacje w których dochodzi do przekazania darowizny w formie aktu notarialnego (poza darowiznami nieruchomości), w szczególności, że w tym samym przepisie kodeks wskazuje iż brak zachowania formy nie powoduje jej nieważności jeżeli dochodzi do spełnienia świadczenia (wydania przedmiotu darowizny).

Znaczy to, że nawet umowa zawarta w formie ustnej jest ważna, jeżeli od razu otrzymujemy przedmiot darowizny.

W przypadku wspomnianej nieruchomości, do dokonania darowizny konieczne jest spisanie aktu notarialnego, ponieważ inaczej taka umowa będzie nieważna. Dotyczy to wszystkich rozporządzeń nieruchomościami – do przeniesienia jej własności np. sprzedaży też dla ważności potrzebna jest forma szczególna aktu. W prawie polskim umowa darowizny nieruchomości jest „umową” gdyż obdarowany musi tę darowiznę przyjąć.

Należy pamiętać, iż otrzymanie darowizny wiąże się z określonymi obowiązkami podatkowymi i każdorazowo należy zasięgnąć informacji w urzędzie skarbowym podając warunki darowizny i stopień pokrewieństwa z darczyńcą, aby ustalić istnienie obowiązku zgłoszenia darowizny i ewentualnie odprowadzenia od niej podatku.

Jak wskazano powyżej przy darowiźnie nie ma ekwiwalentności, czyli darczyńca nie żąda niczego „w zamian” za darowiznę, jednak przyjęcie darowizny przez obdarowanego wiąże się dla niego z pewnymi okolicznościami, z pewnym zachowaniem zgodnym z zasadami współżycia społecznego, dobrymi obyczajami gdyż w przypadku naganego zachowania wobec darczyńcy ten może darowiznę odwołać, powołując się na zachowanie obdarowanego noszące cechy „rażącej niewdzięczności”.

Odwołanie darowizny niewykonanej

Może zdarzyć się sytuacja w której darczyńca zobowiązał się do wydania przedmiotu swojej darowizny np. w określonej dacie lub w określonym czasie. Do wykonania darowizny jeszcze nie doszło ale w jego majątku doszło do niekorzystnej zmiany, takiej że wykonanie darowizny nie może nastąpić bez uszczerbku dla jego własnego utrzymania albo bez uszczerbku dla ciążących na nim obowiązków alimentacyjnych.

W jakich sytuacjach może do tego dojść? np. utrata pracy przez darczyńcę, jego ciężka choroba lub podwyższenie obowiązku alimentacyjnego, utrata części majątku np. pożar.

Jeżeli do takiej lub podobnej sytuacji dojdzie w okresie między podpisaniem umowy darowizny a samym jej wykonaniem można darowiznę odwołać, powołując się na zaistniałą przyczynę.

Odwołanie darowizny już wykonanej

Darczyńca może odwołać darowiznę nawet już wykonaną, jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego do tzw. rażącej niewdzięczności. Jest to sytuacja która jest skutkiem tego, że obdarowany powinien zachowywać się względem darczyńcy w określony zgodny z zasadami współżycia społecznego sposób. Przepisy nie wskazują co należy rozumieć pod pojęciem „rażąca niewdzięczność”, jednak orzeczenia sądów i praktyka prawnicza dają wiele wskazówek:

- rażąca niewdzięczność musi cechować znaczne nasilenie złej woli skierowanej na wyrządzenie darczyńcy krzywdy czy szkody majątkowej (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 2.12.2016 r., sygn. akt I Aca 659/16)),
- kiedy wysoce naganne zachowanie się obdarowanego skierowane jest wprawdzie bezpośrednio przeciwko osobie bliskiej darczyńcy, ale dotyka jednocześnie odczuć samego darczyńcy i to w taki sposób, że usprawiedliwia ocenę postawy obdarowanego jako rażąco niewdzięcznej. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.04.1988 r., sygn. akt II CKN 688/97).

Przy rozważaniu rażącej niewdzięczności powinno się brać pod uwagę nie tylko samo zachowanie obdarowanego ale również zwyczaje jakie panują w danym środowisku.

Przykłady rażącej niewdzięczności :

- odmowa pomocy w chorobie, w szczególności gdy darczyńca jest osobą starszą, niepełnosprawną, niedołążną,
- naruszenie czci, nietykalności osobistej darczyńcy przez obdarowanego,
- rozpowszechnianie uwłaczających informacji,
- pobicie, ciężkie znieważenie,
- popełnienie wobec darczyńcy przestępstwa.

Termin odwołania darowizny

Darczyńca który chce odwołać darowiznę jest ograniczony terminem - darowizna nie może być odwołana po upływie roku od dnia, w którym darczyńca dowiedział się o niewdzięczności obdarowanego. Odwołanie darowizny nie jest możliwe gdy darczyńca przebaczył obdarowanemu.

Jakie są skutki odwołania darowizny ?

Jak wskazano powyżej odwołanie darowizny nie wymaga szczególnej formy, nawet jeśli do jej dokonania (darowizna nieruchomości) wymagana była forma szczególna (aktu notarialnego) to można ją odwołać w zwykłej formie, nawet ustnie. Jednak żeby móc udowodnić dokonanie odwołania dobrze jest zrobić to w formie pisemnej i przesłać obdarowanemu listem poleconym za zwrotnym potwierdzeniem odbioru.

Mamy wtedy pewność i dowód, że nasze oświadczenie o odwołaniu darowizny do niego dotarło. Można też będzie udowodnić fakt odwołania np. w sądzie.

Skutki odwołania darowizny są różne w zależności od tego, czy przedmiotem darowizny były ruchomości czy nieruchomości.

1.Odwołanie darowizny ruchomości – obdarowany ma obowiązek wydania przedmiotu darowizny darczyńcy, a po stronie darczyńcy otwiera się możliwość wystąpienia z roszczeniem (również przed sądem) o wydanie rzeczy, gdyby darczyńca nie chciał mu jej wydać,

2.Odwołanie darowizny nieruchomości - tutaj skutek jest inny, obdarowany który otrzymał oświadczenie o odwołaniu darowizny nieruchomości ma obowiązek dokonać czynności prawnej przenoszącej własność tej nieruchomości na darczyńcę (w formie aktu notarialnego).

Jeżeli obdarowany nie chce przystąpić do takiego aktu i zwrócić nieruchomości to darczyńca ma prawo wystąpić do sądu z powództwem o zobowiązanie obdarowanego do złożenia takiego oświadczenia woli.

Są sytuacje gdy nie jest możliwe odwołanie darowizny – gdy czyni ona zadość obowiązkowi wynikającemu z zasad współżycia społecznego. Odwołanie darowizny nie wchodzi w grę, gdy darowizna czyni zadość obowiązkowi wynikającemu z zasad współżycia społecznego. Każdorazowo sąd będzie wtedy badał wzajemne relacje obdarowanego i darczyńcy i oceniał czy odwołanie w danej sytuacji jest możliwe czy niemożliwe.

Ubezważasnowolnienie

Od chwili urodzenia każdy człowiek posiada tzw. „zdolność prawną” czyli możliwość bycia podmiotem praw i obowiązków (np. możliwość bycia właścicielem rzeczy, możliwość odziedziczenia spadku, bycie objętym ochroną prawną itp.). Zgodnie z art. 8 § 1 k.c. „Każdy człowiek od chwili urodzenia ma zdolność prawną.”

Kolejną cechą przynależną człowiekowi w polskim prawie jest „zdolność do czynności prawnych” czyli możliwość nabywania praw i zaciągania zobowiązań (np. zawierania umów, składania prawnie wiążących oświadczeń woli, zaciągania zobowiązań, rozporządzania swoim majątkiem, zarobkiem itp.).

Zdolność prawna przynależy każdemu człowiekowi od chwili urodzenia i ustaje z chwilą śmierci natomiast zdolność do czynności prawnych zmienia się ustawowo wraz z wiekiem, lub w skutek czynności prawnych:

1. dziecko 0-13 r.żnie ma zdolności do czynności prawnych (oprócz drobnych spraw życia codziennego, np. zrobienie zakupów, przejazd środkiem lokomocji itp.),
2. młodzież 13-18 lat ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych (pewne czynności może wykonywać samodzielnie, innych nie może , a jeszcze inne będą ważne gdy potwierdzi je przedstawiciel ustawowy czyli najczęściej rodzic),
3. osoba z dniem ukończenia 18 r.ż. uzyskuje – pełna zdolność do czynności prawnych.

Nie mają zdolności do czynności prawnych osoby, które nie ukończyły lat trzynastu, oraz osoby ubezwłasnowolnione całkowicie.

Pomimo osiągnięcia pełnoletności, osoby te mogą mieć tę zdolność ograniczoną lub mogą być jej pozbawieni – taka czynność nazywa się „ubezwłasnowolnieniem”.

Rodzaje ubezwłasnowolnienia:

- Ubezwłasnowolnienie całkowite,
- Ubezwłasnowolnienie częściowe;

Warunki ubezwłasnowolnienia całkowitego:

- Osoba która ma być ubezwłasnowolniona musi mieć skończone 13 lat,
- Musi zaistnieć sytuacja w której wskutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie kierować swym postępowaniem.

Warunki ubezwłasnowolnienia częściowego:

- Osoba która ma być ubezwłasnowolniona musi mieć skończone 18 lat,
- Musi zaistnieć sytuacja w której występuje choroba psychiczna, niedorozwój umysłowy albo inny rodzaj zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwo lub narkomania,
- Stan osoby nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego,
- Potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw.

Wniosek o ubezwłasnowolnienie częściowe można zgłosić już na rok przed dośnięciem do pełnoletności osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie.

Jaka jest różnica między ubezwłasnowolnieniem całkowitym a częściowym?

Aby ubezwłasnowolnić osobę częściowo nie wymaga się aby osoba, która ma zostać ubezwłasnowolniona nie była w stanie pokierować własnym postępowaniem lecz wystarczy, iż ze względu na stan zdrowia, w szczególności w przypadkach wskazanych w ustawie, potrzebuje pomocy do prowadzenia swoich spraw.

Dla osoby ubezwłasnowolnionej częściowo ustanawia się kuratora. Natomiast dla osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie ustanawia się opiekuna.

Ubezwłasnowolnienie częściowe – osoba ubezwłasnowolniona posiada ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Ważność niektórych czynności dokonanych przez tę osobę (z pewnymi wyjątkami) zależeć będzie od potwierdzenia tego faktu przez przedstawiciela ustawowego takiej osoby, lub kuratora.

Osoba ubezwłasnowolniona nie może jednak dokonać pewnych czynności np. nie może udzielić pełnomocnictwa, czy sporządzić ważnego testamentu – te czynności będą bezwzględnie nieważne.

Ubezwłasnowolnienie całkowicie - osoba ubezwłasnowolniona nie posiada w ogóle zdolności do czynności prawnych. Wszystkie czynności prawne dokonane przez tę osobę będą nieważne, z wyjątkiem tzw. drobnych bieżących umów dnia codziennego, np. zakupy spożywcze, przejazd autobusem, zakup książki. Czynności prawne zwykłego zarząd w imieniu tej osoby wykonuje opiekun prawny, jednak w przypadku czynności przekraczającej tzw. „zwykły zarząd” (np. sprzedaż nieruchomości osoby ubezwłasnowolnionej) musi wystąpić do sądu opiekuńczego o zgodę na dokonanie czynności.

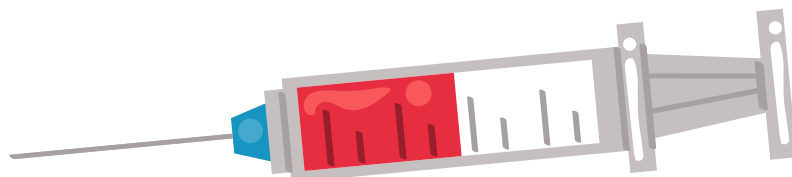
Należy pamiętać że osoba ubezwłasnowolniona nie może wchodzić w związek małżeński. W przypadku, gdy osoba, którą ubezwłasnowolniono, pozostaje już w związku małżeńskim, to z chwila orzeczenie ubezwłasnowolnienia następuje ustanowienie rozdzielności majątkowej małżonków.

Podmioty które mogą złożyć wniosek o ubezwłasnowolnienie :

- małżonek osoby która ma być ubezwłasnowolniona,
- jej rodzeństwo,
- przedstawiciel ustawowy czyli osoba, która z mocy przepisu prawa może działać w cudzym imieniu i ze skutkiem dla osoby, którą reprezentuje,
- krewni w linii prostej (dziadkowie, rodzice, dzieci wnuki, prawnuki).
- krewni w linii prostej mają prawo wystąpienia z wnioskiem tylko, jeżeli osoba, której wniosek dotyczy, nie ma przedstawiciela ustawowego,
- Prokurator,
- Rzecznik Praw Obywatelskich,
- Rzecznik Praw Dziecka,
- a także sama osoba której wniosek dotyczy;

Uczestnikami postępowania o ubezwłasnowolnienie są z mocy samego prawa prócz wnioskodawcy:

- osoba, której dotyczy wniosek,
- jej przedstawiciel ustawowy,
- małżonek osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie jeżeli jest zameżna;
- prokurator - uprawnienie to przysługuje na podstawie art. 7 KPC.

Dokumenty niezbędne do złożenia wniosku.

Aby Sąd przyjął wniosek o ubezwłasnowolnienie niezbędne jest dostarczenie przez wnioskodawcę wraz z wnioskiem świadectwa lekarskiego o stanie psychicznym, wydanego przez lekarza psychiatrę lub orzeczenia o stopniu niepełnosprawności umysłowej wydanego przez psychologa. Jeśli wnioskodawca takiego świadectwa nie dostarczy to sąd może wniosek odrzucić.

Jaka jest opłata sądowa od wniosku o ubezwłasnowolnienie?

Zgodnie z art. 23 pkt 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych opłata od wniosku o ubezwłasnowolnienie wynosi 100 zł. Ponadto, wnioskodawca może zostać obciążony kosztem związanym z powołaniem biegłych.

Jak przebiega postępowanie sądowe?

Postępowanie dotyczące ubezwłasnowolnienia nie ma charakteru spornego, jest postępowaniem nieprocesowym.

W celu ubezwłasnowolnienia innej osoby konieczne jest wystąpienie z wnioskiem do sądu. We wniosku należy zawrzeć:

- dane osobowe wnioskodawcy oraz osoby, której dotyczy ubezwłasnowolnienie,
- informacje, jakie jest pokrewieństwo między osobą składającą wniosek a osobą, której dotyczy ubezwłasnowolnienie,
- dane o stanie cywilnym osoby, która ma zostać ubezwłasnowolniona,
- zaznaczenie, czy przedmiotem wniosku jest ubezwłasnowolnienie całkowite, czy częściowe,
- informacje czy osoba, której dotyczyć będzie postępowanie, jest w stanie samodzielnie stawić się na rozprawę.

Wniosek wymaga również odpowiedniego uzasadnienia, w którym należy opisać problem który powoduje że osoba nie może samodzielnie podejmować decyzji w swoim imieniu i wymaga kuratora lub opiekuna (choroba psychiczna, alkoholizm, narkomania – wskazane powyżej)

Wniosek należy złożyć do sądu okręgowego. Sąd właściwy miejscowo to sąd miejsca zamieszkania osoby, której będzie dotyczyć procedura ubezwłasnowolnienia.

W toku postępowania sąd wysłuchuje osobę której dotyczy wniosek, oceniają jej stan również biegli sądowi bezpośrednio na rozprawie - biegły psycholog oraz - w zależności od stanu zdrowia osoby, która ma być wysłuchana - biegły lekarz psychiatry lub neurolog.

Osoba, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, musi być zbadana przez biegłego lekarza psychiatrę lub neurologa, a także psychologa. Opinia biegłego powinna zawierać ocenę stanu zdrowia psychicznego lub zaburzeń psychicznych albo rozwoju umysłowego osoby, której dotyczy wniosek, a także umotywowaną ocenę zakresu jej zdolności do samodzielnego kierowania swoim postępowaniem i prowadzenia swoich spraw, uwzględniając postępowanie i zachowanie się tej osoby.

Po rozpoznaniu sprawy sąd może:

- oddalić wniosek o ubezwłasnowolnienie – jeśli uzna że nie zachodzą przesłanki ubezwłasnowolnienia, lub
- orzec o ubezwłasnowolnieniu całkowitym bądź częściowym.

Orzeczenie w przedmiocie ubezwłasnowolnienia może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy !

W postanowieniu o ubezwłasnowolnieniu sąd orzeka, czy ubezwłasnowolnienie jest całkowite, czy też częściowe i z jakiego powodu zostaje orzeczone.

Obecność prokuratora w postępowaniu o ubezwłasnowolnienie ma zagwarantować, iż jej prawa i wolności osoby, której wniosek dotyczy, będą należycie chronione. Prokurator czuwa również nad tym aby osoba, której dotyczy postępowanie nie została pokrzywdzona, bezpodstawnie ubezwłasnowolniona.

Kto może zostać opiekunem lub kuratorem dla osoby ubezwłasnowolnionej?

Opiekunem lub kuratorem może zostać osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, czyli pełnoletnia, nie ubezwłasnowolniona oraz korzystająca z pełni praw publicznych. Ponadto, kandydat na opiekuna/kuratora powinien cieszyć się nieposzlakowaną opinią, stanem zdrowia pozwalającym na pełnienie funkcji opiekuna lub kuratora oraz nie może być karany za przestępstwo popełnione umyślnie.

Postępowanie o ustanowienie opiekuna lub kuratora.

Sąd, który orzekł ubezwłasnowolnienie, zarządza z urzędu przesłanie sądowi opiekuńczemu odpisu prawomocnego postanowienia, którym orzekł ubezwłasnowolnienie.

Ustanowienie opiekuna i kuratora następuje postanowieniem sądu opiekuńczego, przed którym składa się przyrzeczenie. Sąd wydaje tzw. zaświadczenie, stanowiące dowód uprawnień względem ubezwłasnowolnionego.

Prawa i obowiązki opiekuna i kuratora?

Obowiązkiem opiekuna prawnego jest:

- dbanie o to, aby osoba ubezwłasnowolniona miała środki do życia, a w razie ich braku, dochodzenie dla niego odpowiednich świadczeń,
- dbanie, aby ubezwłasnowolniony miał zapewnioną właściwą opiekę lekarską,
- dbanie by ubezwłasnowolniony sobie nie zagrażał, nie szkodził i nie stwarzał zagrożenia dla innych osób.

Obowiązkiem kuratora jest:

- opieka nad sprawami życiowymi i majątkiem osoby częściowo ubezwłasnowolnionej,
- podobnie jak opiekun prawny ma dbać o to, aby ubezwłasnowolniony częściowo miał środki do życia i zapewnioną opiekę lekarską.

Do obowiązków opiekuna prawnego jak i kuratora nie należy ponoszenie jakichkolwiek nakładów i wydatków na rzecz podopiecznego.

Zarówno opiekunowi prawnemu jak i kuratorowi Sąd opiekuńczy przyznaje, na jego żądanie stosowne wynagrodzenie. Pokrywane jest ono z dochodów lub majątku osoby, dla której opiekun lub kurator jest ustanowiony. Jeśli osoba ta nie ma odpowiednich dochodów lub majątku, wynagrodzenie pokrywane jest ze środków publicznych i wypłacane przez ośrodek pomocy społecznej. Wysokość wynagrodzenia w stosunku miesięcznym, nie może przekroczyć 1/10 przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, bez wypłat nagród z zysku, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za okres poprzedzający dzień przyznania wynagrodzenia.

Dział spadku

Śmierć spadkodawcy powoduje że dla jego spadkobierców zarówno ustawowych jak i testamentowych pojawiają się nowe uprawnienia i nowe obowiązki. Chwila śmierci określana jest w prawie polskim jako „chwila otwarcia spadku” i pojawia się pojęcie samego „spadku” pozostawionego przez spadkodawcę.

Czym jest „spadek”?

Spadek to ogół praw i obowiązków przysługujących spadkodawcy w chwili jego śmierci (czyli w dacie otwarcia spadku) oraz przechodzących na jego następców prawnych (spadkobierców) w drodze dziedziczenia.

W skład spadku wchodzi:

- aktywa - czyli np. nieruchomości i ruchomości, środki pieniężne, osobiste rzeczy spadkodawcy, prawa które nie są ściśle związane z osobą zmarłego (np. jego obowiązek alimentacyjny który nie przechodzi na spadkobierców),
- pasywa – czyli długi spadkodawcy które podlegają dziedziczeniu.

Należy pamiętać że może pojawić się sytuacja gdy w skład spadku wchodzi jedynie „długi” – to też jest spadek !

Z chwilą otwarcia spadku, czyli z chwilą śmierci spadkodawcy te prawa do spadku przechodzą na jego spadkobierców, w zależności od sposobu nabycia spadku:

- spadkobierców ustawowych - gdy zmarły nie pozostawił testamentu a kolejność dziedziczenia i ułamki spadkowe określa ustawa czyli kodeks cywilny,
- spadkobierców testamentowych – gdy zmarły sporządził testament w którym wskazał w jaki sposób należy rozporządzić jego majątkiem po jego śmierci;

„Matematyka spadku” – czyli czym są udziały w spadku

Często kilkoro spadkobierców wspólnie nabywa prawa do spadku, wtedy nabywają w częściach ułamkowych – np. po $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ czy w innych proporcjach – zależy to od ilości osób powołanych do spadku. Gdy kilka osób nabędzie prawo np. do nieruchomości osoby te stają się współwłaścicielami tej nieruchomości właśnie we wskazanym ułamku np. po $\frac{1}{2}$ czy $\frac{1}{3}$.

Co ważne w czasie gdy spadek nie jest podzielony wszyscy spadkobiercy odpowiadają za zobowiązania spadkowe w sposób solidarny – czyli wierzyciel może egzekwować swoje prawa względem każdego spadkobiercy w całości. Wierzyciel np. bank może wyegzekwować całość długu od jednego tylko spadkobiercy, nawet gdy przypada mu inny udział spadkowy. (Wierzyciel może wyegzekwować 100 % długu od spadkobiercy który ma np. $\frac{1}{4}$ udziału w spadku).

Aby ten stan zmienić należy dokonać **działu spadku**.

Dokonanie działu spadku ma na celu podział spadku w taki sposób żeby każdy ze spadkobierców otrzymał na własność „swoją część” spadku.

Ponadto od chwili działu spadku każdy ze spadkobierców odpowiada za długi samodzielnie zgodnie z udziałem jaki mu przypada w majątku spadkowym. (Wierzyciel może wyegzekwować jedynie $\frac{1}{4}$ długu od spadkobiercy który ma $\frac{1}{4}$ udziału w spadku).

Które części spadku można dzielić?

Należy pamiętać, że dzielić można tylko aktywa czyli składniki majątku które są „dodatnie” – środki pieniężne, nieruchomości, ruchomości.

Czy można dzielić długi spadkowe ? – w postępowaniu o dział spadku długi nie mogą być dzielone, ale tak jak wskazano powyżej każdy ze spadkobierców odpowiada za nie jedynie do wysokości własnego udziału w spadku.

Co jednak w sytuacji gdy jeden ze spadkobierców spłacił więcej długów niż wynikałoby to z jego udziału spadkowego? - Wtedy może wezwać pozostałych spadkobierców do tego żeby mu zwrócili różnicę którą „za nich zapłacił”. Jeżeli będą się uchylać, służy mu proste powództwo o zapłatę do sądu.

Spadkobiercy mogą również określić umownie jak podzielą się odpowiedzialnością za długi spadkowe. Czyli zawierają umowę z dokładnym określeniem kto i w jakiej wysokości spłaca długi u konkretnego wierzyciela. Należy jednak pamiętać że taka umowa jest skuteczna (czyli ważna) tylko między spadkobiercami, nie ma natomiast mocy wiążącej wobec wierzyciela np. banku.

Metody dokonania działu spadku.

Działu spadku można dokonać dwoma sposobami:

- I. w drodze umowy zawartej przez spadkobierców,
- II. przed sądem w drodze postępowania o dział spadku.

I. Umowny dział spadku

Spadkobiercy mają prawo dokonać zgodnego działu spadku.

Jest to najszybsza metoda działu spadku, która daje dużą możliwość negocjacji i ustalenia nie tylko w jaki sposób podzielić aktywa (ruchomości, nieruchomości, pieniądze) ale jak wspomniano powyżej, jak podzielić pasywa czyli obciążenia i długi spadkowe.

Do umownego działu spadku dojdzie zawsze wtedy gdy spadkobiercy zgodzą się co do podziału wszystkich elementów spadku, zgodzą się zarówno co do składu spadku, co do sposobu jego podziału jak i ewentualnych spłat i dopłat.

Dział spadku jest prawnie podobny do zniesienia współwłasności czyli może nastąpić na przykład przez fizyczny podział rzeczy lub przyznanie elementów spadku konkretnym spadkobiercom z ewentualnym obowiązkiem spłaty na rzecz pozostałych lub przez sprzedaż elementów spadku i podział sumy uzyskanej ze sprzedaży. Są to założenia obowiązujące zarówno przy podziale umownym jak i sądowym.

Należy pamiętać że jeżeli w skład spadku wchodzi nieruchomość umowa rozporządzająca tą nieruchomością wymaga dla swej ważności obowiązkowo formy aktu notarialnego ! W innym przypadku umowę można zawrzeć w formie dowolnej, nawet umowy ustnej, jednak umowa w formie pisemnej jest zawsze najlepszym dowodem na wykazanie do jakiego działu spadku doszło i kto otrzymał jakie jego składniki.

Sama treść umowy podlega regułom ogólnym prawa cywilnego w którym obowiązuje zasada swobody umów, musi jednak być tak skonstruowana aby jej treść lub cel nie sprzeciwiały się naturze danego stosunku prawnego, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

Należy pamiętać, że do zawarcia umowy między spadkobiercami może dojść tylko wtedy gdy wszyscy się zgodzą z jej założeniami, jeżeli choć jeden spadkobierca nie wyrazi zgody na zawarcie tej umowy to nie można dokonać umownego działu spadku.

Jeżeli strony nie są w stanie zawrzeć umowy to konieczny jest sądowy dział spadku, wtedy sąd decyduje komu przyspaść mają poszczególne składniki spadku.

II. Sądowy dział spadku

Brak zgody między spadkobiercami co do działu spadku każdy ze spadkobierców może złożyć do sądu wniosek o dokonanie sądowego działu spadku.

Wniosek do sądu musi spełniać wymogi formalne oraz być opłacony. W takim wniosku należy wskazać wszystkich uczestników postępowania wraz z ich adresami oraz wskazać wszystkie składniki spadku które będą podlegały podziałowi.

W postępowaniu takim można żądać, np. podziału fizycznego poszczególnych składników majątku między spadkobiercami – przyznania poszczególnym spadkobiercom konkretnych elementów spadku – to jest najbardziej pożądana przez prawo forma działu. Nie zawsze jednak wszystko można podzielić – wtedy można żądać przyznania konkretnego składnika jednemu spadkobiercy z obowiązkiem spłaty różnicy w wartości na rzecz innych spadkobierców, ewentualnie można żądać sprzedaży składnika spadku i podzielenia uzyskanej kwoty między spadkobierców.

Opłata od wniosku

Opłatę stałą w kwocie 500 złotych pobiera się od wniosku o dział spadku, a jeżeli zawiera on zgodny projekt działu spadku, pobiera się opłatę stałą w kwocie 300 złotych.

Opłatę stałą w kwocie 1000 złotych pobiera się od wniosku o dział spadku połączony ze zniesieniem współwłasności, a jeżeli zawiera on zgodny projekt działu spadku i zniesienia współwłasności, pobiera się opłatę stałą w kwocie 600 złotych.

Zasiedzenie nieruchomości i ruchomości

Zasiedzenie jest sposobem nabycia własności rzeczy (ruchomości lub nieruchomości) czyli jest sposobem na stanie się właścicielem.

Klasyczne sposoby nabycia rzeczy to kupno, otrzymanie w darowiźnie, spadkobranie itp. W przypadku zasiedzenia do nabycia dochodzi gdy osoba która rzecz posiada, posiada ją jak właściciel przez określony w ustawie okres czasu.

Prawo własności przez zasiedzenie może nabyć posiadacz samoistny samodzielnie lub łącznie z innymi osobami (w szczególności rzecz na podstawie zasiedzenia może wejść do majątku wspólnego małżonków), zarówno gdy posiada rzecz „w dobrej wierze” jak i „w złej wierze”.

Zasiedzeniu podlegają:

- rzeczy ruchome,
- nieruchomości,
- użytkowanie wieczyste,
- służebności gruntowe.

Nieruchomości jakie można zasiedzieć to :

- nieruchomości gruntowe,
- nieruchomości budynkowe,
- nieruchomości lokalowe.

Nieruchomości gruntowe

Nieruchomość gruntową stanowi grunt wraz z częściami składowymi (z wyłączeniem budynków). Można powiedzieć, że jest to podstawowy typ nieruchomości.

Można również zasiedzieć grunt będący w użytkowaniu wieczystym (wraz z posadowionym na nim budynkiem) oraz grunt rolny (nieruchomość rolną). Jednak zgodnie z kodeksem cywilnym zasiedzenie gruntu rolnego jest możliwe jedynie przez rolnika indywidualnego jeżeli ustalona powierzchnia nabywanej nieruchomości rolnej wraz z nieruchomościami rolnymi stanowiącymi jego własność wynosi nie więcej niż 300 ha użytków rolnych.

Nieruchomości budynkowe

Zgodnie z zasadą określoną w k.c. że budynek wybudowany na nieruchomości stanowi część składową nieruchomości gruntowej (czyli o co na stałe związane z gruntem należy do gruntu – inaczej właścicielem budynku jest właściciel).

W związku z powyższym zasiedzenie prawa własności budynku jest możliwe tylko w połączeniu z zasiedzeniem prawa własności gruntu.

Nieruchomości lokalowe

Zasiedzenie nieruchomości lokalowej jest możliwe tylko w przypadku gdy została ona wyodrębniona czyli stanowi przedmiot odrębnej własności. Jeżeli lokal nie został wyodrębniony to zasiedzeniu może podlegać jedynie udział w prawie współwłasności nieruchomości.

Zasiedzenie ruchomości.

Ruchomości, z samej nazwy są to rzeczy „ruchome”, w przeciwieństwie do nieruchomości które są „nieruchome”. Mogą to być np. pojazdy, sprzęt inne przedmioty.

Ruchomości również można zasiedzieć, jednak posiadacz rzeczy przez cały czas posiadania musi pozostawać w „dobrej wierze”. Tak sformułowana zasada prawa ma zapobiegać temu, że ktoś kto rzecz np. ukradnie będzie mógł stać się jej właścicielem po upływie określonego w ustawie czasu.

Jakie są przesłanki zasiedzenia?

Aby można było zasiedzieć nieruchomość muszą być spełnione następujące przesłanki:

1. posiadanie samoistne,
 - posiadać samoistnie oznacza traktowanie siebie jako właściciela nieruchomości oraz zachowywanie się wobec innych osób tak jak właściciel tej nieruchomości.
2. ciągłość posiadania,
 - posiadanie to musi trwać przez cały okres zasiadywania. Jednak przyjmuje się, że przemijająca przeszkoda w posiadaniu rzeczy nie powoduje przerwania posiadania, a co za tym idzie biegu zasiedzenia.
 - przerwanie posiadania samoistnego nie powoduje także oddanie nieruchomości do posiadania zależnego innej osobie (np. oddanie w najem albo dzierżawę).
 - co równie ważne do okresu posiadania można doliczyć okres posiadania poprzednika prawnego, czyli. np. swoich rodziców
3. upływ okresu czasu,
 - ustawa określa jaki okres posiadania potrzebny jest do zasiedzenia nieruchomości – okres ten jest różny w zależności od tego, czy posiadacz samoistny działa w dobrej, czy w złej wierze.

Aby można było zasiedzieć ruchomość muszą być spełnione następujące przesłanki:

1. posiadanie samoistne,
 2. ciągłość posiadania,
 3. upływ okresu czasu
 4. dobra wiara przez cały okres czasu niezbędny do zasiedzenia.
- Dobra wiara zachodzi wtedy, gdy posiadacz samoistny ma usprawiedliwione w danych okolicznościach przekonanie, że przysługuje mu takie prawo do władania rzeczą, jakie faktycznie wykonuje (czyli prawo własności).

Jaki są ustawowe terminy zasiedzenia?

Przy zasiedzeniu nieruchomości - 20 lat posiadania nieruchomości w dobrej wierze, a 30 lat samoistnego posiadania w złej wierze.

Przy zasiedzeniu ruchomości – 3 lata posiadania ruchomości (wyłącznie) w dobrej wierze.

Bieg powyższych terminów zasiedzenia rozpoczyna się od dnia objęcia rzeczy w posiadanie przez posiadacza samoistnego, który nie jest jej właścicielem.

Z chwilą upływu powyższych terminów zasiedzenia nabywa się własność posiadanej rzeczy z mocy prawa.

Jeśli mowa o terminach zasiedzenia to trzeba zwrócić szczególną uwagę na treść art. 173 k.c. Przepis ten stanowi, że jeżeli właściciel nieruchomości, przeciwko któremu biegnie zasiedzenie jest małoletni, to zasiedzenie nie może skończyć się wcześniej niż z upływem dwóch lat od uzyskania pełnoletności przez właściciela.

Jak liczyć terminy zasiedzenia przewidziane przez prawo?

Bieg terminu zasiedzenia rozpoczyna się w dniu, w którym nastąpiło objęcie nieruchomości bądź ruchomości w posiadanie samoistne przez posiadacza (czyli tę osobę która chce daną rzecz zasiedzieć) i kończy się z upływem lat 3 lub 20 lub 30 w dniu, który datą odpowiada początkowemu dniowi terminu - a więc dniowi objęcia w posiadanie samoistne.

Czasem mogą wystąpić zdarzenia, które zawieszają lub przerywają bieg terminu zasiedzenia:

1. Przerwanie biegu terminu zasiedzenia następuje w przypadku podjęcia przez właściciela czynności procesowej zmierzającej do pozbawienia posiadacza posiadania – czyli właściciel wystąpi przeciwko posiadaczowi z roszczeniem, np. o wydanie rzeczy. W przypadku przerwania biegu terminu zasiedzenia, okres niezbędny do zasiedzenia należy liczyć od początku.

Przerwanie następuje:

- przez każdą czynność przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym, przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia lub zabezpieczenia prawa własności;
- przez uznanie roszczenia przez osobę, przeciwko której roszczenie przysługuje.
- przez wszczęcie mediacji.

2. Zawieszenie biegu terminu zasiedzenia - bieg zasiedzenia nie może się rozpocząć, a rozpoczęty ulega zawieszeniu:

- między dziećmi a rodzicami przez czas trwania władzy rodzicielskiej,
- między osobami nie mającymi pełnej zdolności do czynności prawnych a osobami sprawującymi opiekę lub kuratelę przez czas trwania opieki i kurateli,
- między małżonkami przez czas trwania małżeństwa,
- przez czas trwania siły wyższej uniemożliwiającej właścicielowi dochodzenie jego praw przed sądem. Zawieszenie terminu zasiedzenia trwa do czasu ustania przeszkody.

W przypadku zawieszenia biegu terminu zasiedzenia do okresu posiadania prowadzącego do zasiedzenia nie wlicza się okresu, w którym bieg terminu był zawieszony.

Jakie są niezbędne dowody i dokumenty do złożenia wniosku o zasiedzenie?

Dokumenty te zależne są od tego jakiego rodzaju rzecz chcemy zasiedzieć.

Jeżeli wniosek dotyczy nieruchomości to do wniosku o zasiedzenie nieruchomości należy załączyć:

- odpis z księgi wieczystej albo zaświadczenie o stanie prawnym wynikającym ze zbioru dokumentów (jeżeli księga wieczysta nie jest prowadzona),
- wyrys z mapy ewidencyjnej nieruchomości wraz z wypisem z rejestru gruntów,
- informację organu podatkowego co do osoby posiadacza nieruchomości oraz osoby opłacającej podatek od nieruchomości i podatek gruntowy (obecnie podatek rolny) za okres objęty wnioskiem,
- inne dowody na wykazanie posiadania samoistnego – np. dane świadków którzy mogą poświadczyć nieprzerwane posiadanie i jego zakres, itp.

Przebiegu procedury sądowej:

Z upływem przewidzianego w ustawie czasu posiadacz samoistny nabywa automatycznie prawo własności, jednak aby swoje prawo potwierdzić i móc się nim posługiwać (sprzedać, darować, udowodnić przed instytucjami) należy wszcząć postępowanie o stwierdzenie zasiedzenia. Jest to postępowanie nieprocesowe, w toku którego sąd bada czy do zasiedzenia doszło.

Jeżeli w postępowaniu sąd uzna iż doszło do zasiedzenia wydaje postanowienie stwierdzające nabycie własności przez zasiedzenie wskazując kto i w jakiej dacie zasiedział daną rzecz.

Wniosek o stwierdzenie zasiedzenia posiadacz musi złożyć do właściwego sądu rejonowego właściwego ze względu na miejsce położenia rzeczy.

We wniosku wskazuje się wszystkich uczestników postępowania – czyli osoby, które nam są znane a których orzeczenie może dotyczyć – dotychczasowego właściciela, lub jego następców prawnych (spadkobierców), należy oznaczyć rzecz która chcemy zasiedzieć możliwie najdokładniej, z miejscem jej położenia, oraz wskazać datę zgodnie z którą według posiadacza doszło do zasiedzenia.

Po przeprowadzeniu postępowania sąd wyda orzeczenie w postaci postanowienia od którego przysługuje apelacja do sądu II instancji.

Opłata sądowa

Opłata od wniosku o stwierdzenia nabycia własności przez zasiedzenie jest stała, czyli niezależna od wartości nieruchomości i wynosi 2000 zł.

- w przypadku trudnej sytuacji rodzinnej i finansowej można wnosić o zwolnienie od kosztów postępowania – należy złożyć stosowne oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania (formularz oświadczenia można pobrać w siedzibie sądu lub na stronie internetowej – www.gov.pl).

Po wydaniu postanowienia o stwierdzeniu nabycia własności na podstawie zasiedzenia można wnioskować o dokonanie wpisu w księdze wieczystej nieruchomości – koszt wniosku to 200 zł.

Skutki stwierdzenia zasiedzenia:

- utratą prawa własności przez dotychczasowego właściciela,
- stwierdzenie nabycia prawa własności przez dotychczasowego posiadacza samoistnego,

Po uprawomocnieniu się postanowienia sądu stwierdzającego zasiedzenie, fakt zasiedzenia należy zgłosić do urzędu skarbowego celem opłaty podatku od nabycia prawa w terminie miesiąca od dnia powstania obowiązku podatkowego.

Jak poprawnie napisać testament

Testament, czyli „ostatnia wola” to jest wyraz tego jak byśmy chcieli podzielić nasz majątek na wypadek śmierci.

Jeżeli nie sporządzimy testamentu nasi spadkodawcy zostaną podzieleni spadkiem tak, jak przewiduje to ustawa (kodeks cywilny), jednak w testamencie możemy sami zdecydować o tym komu i co z naszego majątku zapisać. To wyraz właśnie naszej „ostatniej woli”.

Testament można sporządzić samemu w formie pisemnej, jednak trzeba przestrzegać kilku ważnych zasad które decydują o jego ważności o których poniżej, można również zgłosić się do notariusza i sporządzić z jego pomocą testament w formie aktu notarialnego. Testament taki będzie spełniał wszystkie warunki a dodatkowo jeśli go wpiszemy do rejestru testamentów, nie będzie niebezpieczeństwa, że ktoś go zniszczy czy ukryje.

Kto może sporządzić ważny testament – czyli kto może być testatorem?

Kodeks cywilny przewiduje że zarówno sporządzić jak i odwołać testament może osoba która ma pełną zdolność do czynności prawnych. Taką zdolność ma osoba która jest pełnoletnia i nie została ubezwłasnowolniona ani częściowo ani całkowicie.

Czasem są sytuacje, gdy nie ma formalnego ubezwłasnowolnienia ale osoba w związku z chorobą czy wiekiem, nie ma już pełnej świadomości podejmowanych czynności. Jeżeli taka osoba sporządzi testament w formie zwykłej pisemnej łatwiej podważyć jego ważność, a jeśli stawi się u notariusza to notariusz najpierw przeprowadzi z nią rozmowę żeby sprawdzić czy ma pełną świadomość dokonywanej czynności.

Czy małżonkowie mogą sporządzić wspólny testament?

Testament sporządzony wspólnie będzie nieważny. Ważny testament jest to testament tylko jednej osoby. Małżonkowie mogą sporządzić tzw. testamenty wzajemne czyli wskazują siebie w testamentach jako spadkobierców nawzajem, jednak każdy z nich musi zrobić osobny testament.

Jeżeli testament sporządzać będzie notariusz zadba on o wszystkie elementy niezbędne do jego ważności, jednak jeśli sporządzamy testament sami w zwykłej formie pisemnej musimy pamiętać o kilku zasadach niezbędnych do jego ważności:

- osoba która go sporządza musi wyrazić swoją wolę w sposób swobodny i świadomy, nieważne są testamenty spisane pod groźbą czy przymusem, lub przez osoby które ze względu np. na chorobę nie są w stanie rozeznąć się w sytuacji i świadomie wyrazić wolę,
- testament w całości musi być spisany odręcznie przez testatora i przez niego podpisany. **Testament spisany na komputerze czy przez inną osobę i tylko podpisany przez testatora na końcu, jest nieważny.**
- sama forma testamentu, czy użyte słowa nie są w zasadzie ważne jeżeli da się z niego wywnioskować treść testamentu i rozporządzenia spadkiem. Dobrze jest gdy w testamencie jest data, w szczególności gdy spadkodawca sporządził więcej niż jeden testament, jednak brak daty nie powoduje jego nieważności co do zasady.
- należy pamiętać że każdy następny testament może automatycznie wykluczyć poprzedni, w szczególności gdy zawiera inne rozporządzenia majątkiem spadkowym.
- wszelkie dodane notatki i uzupełnienia które znajdują się poniżej podpisu nie są wiążące i nie stanowią treści testamentu.

Z jednej strony napisanie testamentu do swej ważności wymaga tych kilku podstawowych elementów, z drugiej brak znajomości zasad testowania może spowodować nieważność samego testamentu i zniweczenie naszej ostatniej woli.

Przed taką sytuacją chroni sporządzenie testamentu w formie aktu notarialnego lub konsultacja sporządzonego testamentu z prawnikiem. Spadkodawca który chce sporządzenia testamentu w formie pewnej, przekazuje swoją wolę notariuszowi który ją spisuje w formie aktu notarialnego. Jeżeli testator nie może stawić się u notariusza ponieważ np. jest przewlekłe obłożnie chory, można zamówić wizytę notariusza w domu, czy w innym miejscu np. w szpitalu.

Osoby które chcą podważyć testament, mają na to trzy lata od dnia w którym dowiedziały się o przyczynie nieważności testamentu, nie więcej niż 10 lat od otwarcia spadku (czyli od dnia śmierci spadkodawcy). Później podważenie testamentu nie jest możliwe.

Najczęstszymi przyczynami wskazanej nieważności jest nienapisanie testamentu w całości przez testatora lub brak jego świadomości (np. w związku z chorobą lub zmianami związanymi z wiekiem).

W związku z upowszechnieniem sporządzania testamentów w formie aktu notarialnego w zasadzie zaniknęła lub na zupełny margines zeszła forma testamentu urzędowego czyli testamentu sporządzanego ustnie w obecności urzędnika i dwóch świadków.

Ten rodzaj testamentu najczęściej jest sporządzany w sytuacji, gdy osoba która chce spisać testament, wyrazić swoją ostatnią wolę nie jest w stanie sama jej spisać (np. ze względu na chorobę, wiek, stan zdrowia) ale jest „w pełni władz umysłowych” jest świadoma tego co czyni i chce spisać testament.

Przepisy dokładnie wskazują w obecności którego urzędnika można złożyć taki testament - może to być wójt, burmistrz, prezydent miasta, starosta, marszałek województwa, sekretarz gminy albo kierownik urzędu stanu cywilnego.

Nie mogą to być już ich zastępcy, sam urzędnik musi też działać osobiście – w innym przypadku taki testament jest nieważny.

Sporządzany jest protokół w który wpisuje się to ustne oświadczenie spadkodawcy, tą jego „ostatnią wolę”. Protokół musi zawierać datę, po jego sporządzeniu musi być odczytany spadkodawcy w obecności świadków. Spadkodawca, urzędnik oraz świadkowie podpisują taki testament. Konieczność odczytania przesądza o tym, że osoby głuche lub nieme nie mogą sporządzić testamentu w tej formie.

Istnieją ograniczenia dotyczące osób które mogą być świadkiem takiego testamentu - muszą mieć pełną zdolność do czynności prawnych, nie mogą być głuche lub nieme, ani niepiśmienne. Muszą posługiwać się tym samym językiem co spadkodawca, nie mogą być skazane prawomocnym wyrokiem sądu za składanie fałszywych zeznań. Świadkiem takiego testamentu nie może być również małżonek spadkodawcy ani jego dzieci, krewni pierwszego i drugiego stopnia oraz osoby pozostające z nim w stosunku przysposobienia.

Te formy testamentów są to testamenty w tzw. formie zwykłej.

